

Munich Personal RePEc Archive

Social Policy and Public Choice

Kanev, Dimitar

Nikola Vaptsarov Naval Academy, Bulgaria

3 December 2016

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/77095/>

MPRA Paper No. 77095, posted 25 Feb 2017 14:43 UTC

1. Въведение

Поради необходимостта да се избира между справедливостта и ефективността, алтернативните идеи за социалната политика препоръчват несъвместими решения. Причината за това не е в различните разбирания на въпроса за ефективността, а различното им разбиране за това какво означава справедливост и каква тежест има справедливостта за общественото благосъстояние. За либертарианците тежестта на справедливостта в общественото благосъстояние е близка до нула и те считат, че разгръщането на пазарните механизми и оттеглянето на държавата едновременно постига едновременно ефективност и максимизира общественото благосъстояние. Утилитаристите, от своя страна, са готови да жертват част от ефективността заради по-голяма справедливост, но за тях тежестта на справедливостта е отворен въпрос. В тяхната интерпретация е възможно някои решения, които увеличават ефективността, да не увеличават общественото благосъстояние, а максималното обществено благосъстояние да е неефективно. Още по-голяма тежест на справедливостта придават последователите на Джон Ролс и социалистическите идеи. Те са склонни да жертват повече ефективност, за да има справедливо разпределение.

При това разнообразие от идеи интересен въпрос е кои от тях ще могат да се превърнат в публичен избор и практически държавни политики.

2. Изложение

Според *Антъни Даунс* политиците се стремят към властта заради свързаните с нея доходи, статут и влияние и ще следват политики, максимизиращи гласовете, които могат да получат на следващите избори. [1] От друга страна хората се стремят да наложат преразпределение в своя полза и ще гласуват за онези програми, които им обещаваат най-висока очаквана ползност. Тъй като броят на богатите е относително по-малък от броя на бедните, за да максимизират изборните си резултати, политиците ще предпочитат програмите, които преразпределят богатството от богатите към бедните. Така общественият избор ще се води до *равенство в доходите*.

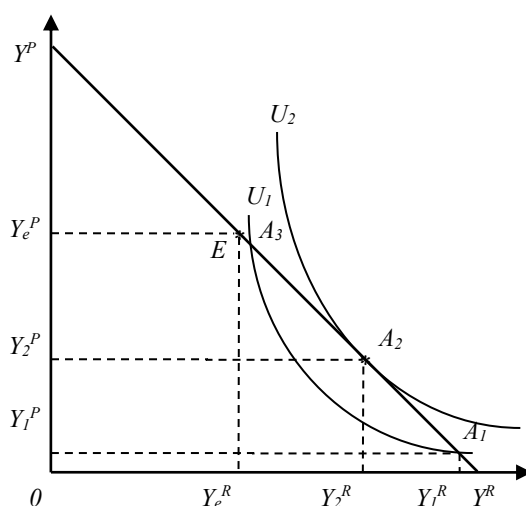
На практика обаче то няма да се постига в пълна степен, заради действието на три фактора. Първият е страхът от загуба на ефективност заради данъчното облагане. Вторият е свързан с факта, че богатите имат повече ресурси, които могат да превърнат във власт и да се защитят. Трето, бедните биха предпочели да има известно неравенство, заради надеждата, че някой ден те също могат да преминат в групата на богатите.

Гордън Талък също приема, че политиката се определя от желанията на мнозинството, но обръща внимание на особеностите на колективните действия, т.е. как различаващите се по своите доходи групи могат да формират коалиции. [2] Той отбелязва, че всяка коалиция, съставляваща поне 51% от електората, трябва да включва не само бедните, но и представители на групата със средни доходи. В ролята си на балансьор обаче последни могат по-пълно да използват електоралния процес в своя полза и да налагат своите интереси. Това представлява „правителствен провал” (government failure) и обяснява най-често срещаната на практика ситуация *публичните разходи да облагодетелстват най-много именно хората със средни доходи*, а не бедните.

Позицията на А. Даунс и Г. Талък акцентира върху егоистичната същност на преследването на личния интерес и оставя малко място за поведение, което не е под натиска на политическата принуда. В действителност, макар и в много по-ограничена степен, хората се ръководят и от алтруистични мотиви и загриженост за другите, защото осъзнават, че индивидуалното благосъстояние не може да е високо, ако благосъстоянието на околните е ниско и че всички печелят, когато бедните са по-малко.

Рационално ли е подобно поведение и може ли то да доведе до преразпределение на доходите, гарантиращо максимизацията на общественото благосъстояние?

Фигура 1. Преразпределението като максимизиращото индивидуалната полезност решение

Рационалността на изборите в тези случаи може лесно да се демонстрира от формалния анализ на максимизацията на индивидуалната полезност. Нека разгледаме отношенията между двама индивида – богат и беден и означим дохода на богатия с Y^R ,

а на бедния с Y^P , $Y^R > Y^P$. Това начално разпределение е представено в т. A_1 от фигура 1. През същата точка е прекарана линията A_1E , която показва възможните преразпределения на тази даденост между двамата. При движение от т. A_1 наляво част от дохода на богатия се трансферира към бедния, а т. E представя ситуацията, в който преразпределението води до равенство между двамата.

Ако допуснем, че богатият е алтруистично загрижен за бедния, неговата полезност U^R ще нараства не само при увеличаване на собствения му доход, но и при увеличаване на дохода на бедния: $U^R=U(Y^R, Y^P)$, ($\frac{\partial U^R}{\partial Y^R} > 0$ и $\frac{\partial U^R}{\partial Y^P} \geq 0$). При това положение кривите на безразличие, които представят функцията на полезността на богатия, ще имат стандартната гладка и изпъкнала спрямо началото форма. Такива са кривите на безразличие U_1 и U_2 от фигура 1. Освен това той ще се стреми да бъде върху онази от тях, която е най-отдалечена от началото.

Ако в същото време допуснем, че бедният се интересува единствено от собствените си доходи и е неутрален към благосъстоянието на богатия, неговата функция на полезността ще има вида $U^P=U(Y^P)$, където $\frac{\partial U^P}{\partial Y^P} > 0$, кривите му на безразличие ще бъдат хоризонтални и той ще се стреми да достигне най-високо разположената от нея.

След като описахме първоначалното разпределение и индивидуалните предпочитания, вече можем да отговорим на въпроса къде полезността за богатия ще бъде максимална. Явно е, че първоначалната даденост няма да бъде оптимален избор, защото съществуват предпочитани решения, намиращи се в отрязъка A_1A_3 . В тях и двамата индивиди са по-добре, отколкото при началното разпределение в т. A_1 . Оптималното решение, което максимизира индивидуалната полезност на богатия, би било в т. A_2 , където една от неговите криви на безразличие се допира до линията A_1E . При него той трансферира към бедния сумата $Y_1^R Y_2^R$, с което не само той е по-добре, но и бедният е по-добре: доходът на бедния се увеличава с $Y_1^P Y_2^P$ (което е същата сума, която се трансферира към него, $Y_1^P Y_2^P = Y_1^R Y_2^R$) и той се намира на по-висока крива на безразличие.

Примерът ясно доказва, че *преразпределението от богатите към бедните е рационално, ако богатите са загрижени за доходите на бедните и доколкото преразпределението увеличава индивидуалната им полезност.*

Изразено аналитично, това означава че трансферите ще са рационални, ако

$$\frac{\partial U^R}{\partial Y^P} - \frac{\partial U^R}{\partial Y^R} > 0, \text{ или } \frac{\partial U^R}{\partial Y^P} > \frac{\partial U^R}{\partial Y^R}.$$

Т.е. увеличението на полезността на богатите, заради по-високото потребление на бедните, надхвърля намалението на полезността им, заради по-малкото им собствено потребление.

Теоретичните аргументи за рационалността на частното дарителство, както и немалкото случаи на доброволни дарения за социални каузи и подкрепа на богати хора за политически партии, предлагащи в своите програми по-високо данъчно и осигурително облагане за самите тях, поставят и въпроса *дали доброволните частни дарения няма да са достатъчни за максимизацията на общественото благосъстояние*. Отговорът на този въпрос е отрицателен по две причини.

Първо, частното дарителство е недостатъчно, защото *алтруистичната загриженост за бедните не е често срещана, а и мотивацията за доброволно дарение за бедните зависи силно от поведението на другите*. Според Милтън Фридмън хората може би ще желаят да допринасят повече за облекчаването на бедността, но при условие че и останалите правят това. [3, 191] Причината е във възникването на „затворническа дилема“: От гледна точка на богатия индивид, ако другите богати дават на бедните, няма смисъл и той да им дава. В този случай той би се радвал както на облагите от социалната стабилност, така и от пълния размер на своите доходи. Същият резултат се получава и ако другите не дават. Тогава индивидуалният акт на дарителство отново няма да има ефект върху бедността като цяло и е безсмислен. Това обяснява рационалността на честата подкрепа на богатите за прогресивното данъчно облагане: така са гарантирани, че другите също ще допринасят, а при това положение принудата да се плаща по-висок данък на практика е доброволна.

Втората причина е, че *алтруизмът може да доведе до движение към разпределението, което максимизира общественото благосъстояние, но той е в състояние само да приближи, но не и да достигне това разпределение*. Това е почти сигурно, когато максимизирането на общественото благосъстояние се постига в т. Е от фигура 1. Преходът към подобно егалитарно равновесие, което е аналог на общото пазарно равновесие, за което настояват Дж. Ролс и социалистите, намалява полезността на богатите дори когато те са алтруисти и аргумент на функцията на полезността им е не само собственото им благосъстояние, но и благосъстоянието на бедните. Затова то може да се достигне само ако частното дарителство се допълни със задължително данъчно облагане, което при означенията на фигурата отнема от богатия и трансферира към бедния допълнителната сума $Y_2^R Y_e^R$.

3. Заключение

Недостатъчното от гледна точка на ефективността частно дарителство в комбинация с политическия натиск и тенденция за преразпределение към бедните и хората със средни доходи създават необходимост *държавата да бъде ангажирана със социалните дейности и да следва социална политика, която допълвайки частните преразпределителни механизми постига обществено приемливите и установени чрез политическия процес критерии за справедливост.*

Използвана литература:

1. Downs, Antony. (1957) *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.
2. Tullock, Gordon. (1977) *Demand-Revealing Process, Coalitions and Public Goods*. *Public Choice*, 1977, Spring, 29: 51-63.
3. Friedman, Milton. (1962) *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.